

УДК 330.131.5:620.9

В. Б. Горбань,
к. е. н., старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної діяльності, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІМПЕРАТИВНИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОЦЕСУ ПЛАНУВАННЯ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

V. Horban,
Ph.D. in Economics, Senior research scientist of Department for organization of scientific and research activities, Lviv State University of Life Safety, Lviv

TRANSFORMATION OF IMPERATIVE APPROACHES TOWARDS PLANNING PROCESSES IN THE ENERGY SECTOR OF UKRAINE

У статті досліджено ретроспективу імперативних підходів до процесу планування в енергетичній сфері України в контексті реалізації загальнодержавної політики, направленої на зменшення енергоємності валового внутрішнього продукту та підвищення енергетичної безпеки країни. Визначено проблематику щодо узгодженості державних, галузевих, регіональних та місцевих програм з енергоефективності, а також їх низького відсотку виконання через неналежає фінансування. Встановлено, що для формування ефективної державної політики в енергетичній сфері необхідне запровадження комплексного підходу до розроблення планів та програм з енергоефективності у містах України як основних кінцевих споживачів паливно-енергетичних ресурсів. Зазначено, що саме такий підхід дозволяє вирішити питання нераціонального споживання паливно-енергетичних ресурсів, збільшення частки відновлюваних та альтернативних джерел енергії, а також зменшення викидів парникових газів.

In the Article, the retrospective of peremptory approaches to planning in the energy sector of Ukraine is reviewed in the context of the national policies aimed at reducing GDP energy intensity and improvement of energy security. The Article defines the perspective on consistency of governmental, industry, regional and local energy efficiency programs and their low performance rates due to improper funding. It is established that the efficient public policy in the energy sector requires adoption of a comprehensive approach to the development of energy efficiency plans and programs in Ukrainian cities as major end consumers of the fuel and energy resources. It is indicated that this type of approaches can resolve the problem of irrational consumption of the fuel and energy resources, increase the share of renewable and alternative energy sources and reduce the greenhouse gas emissions.

Ключові слова: енергетична сфера, енергоємність економіки, енергоефективність, паливно-енергетичні ресурси, енергетична безпека, енергетичне планування, нетрадиційні та відновлювані джерела енергії.

Key words: energy sector, energy intensity, energy efficiency, fuel and energy resources, energy security, energy planning, alternative and renewable energy sources.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Енергетична сфера була і залишається фундаментальною основою для забезпечення сталого розвитку суспільства. Серед ключових проблем в енергетичній сфері необхідно відзначити високу енергоємність української економіки, причиною якої є надмірне та нераціональне

споживання паливно-енергетичних ресурсів, що, своєю чергою, призводить до значної залежності України від їх імпорту.

Для ефективного функціонування енергетичної сфери особливу увагу необхідно приділяти формуванню дієвої енергетичної політики держави, яка б дозволяла направити зусилля всіх зацікавлених сторін на раціональне споживання паливно-енергетичних ресурсів, зменшення та подальше уникнення непродуктивних втрат, інтен-

сивне впровадження сучасних енергозберігаючих технологій, а також збільшення відсотка застосування відновлюваних та альтернативних джерел енергії. Такий підхід повинен стати пріоритетним та концептуально видозмінити ситуацію щодо гарантування національної безпеки України, забезпечивши політичну та енергетичну незалежність, а також ефективний економічний розвиток держави.

Одним із важливих інструментів реалізації дієвої енергетичної політики є застосування системного підходу до планування та сталого управління процесами в енергетичній сфері з метою подальшого прийняття ефективних управлінських рішень, направлених на підвищення енергоефективності на державному, регіональному та місцевому рівнях в умовах постійних біфуркаційних змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

Слід зазначити, що застосування механізмів планування для покращання ситуації з енергоефективністю в Україні досі носить фрагментарний характер і, як наслідок, призводить до неузгодженості державної політики в енергетичній сфері з політикою, що запроваджується в регіонах та містах. Все це посилюється недосконалістю підходів до оцінювання та контролю за реалізацією вже діючих планів та програм з підвищення енергоефективності, а також їх неналежним фінансуванням.

Про важливість узгодження державної, регіональної та місцевої політики в енергетичній сфері на етапі планування свідчить також і те, що частка міст у загальному обсязі виробництва енергії складає від 60% до 80%. Окрім того, міста виступають основними споживачами паливно-енергетичних ресурсів (обсяг споживання коливається в межах 75 — 80% сумарної виробленої енергії).

Враховуючи вищенаведене, очевидно, що досягнути належного рівня енергетичної безпеки країни можна лише за умови впровадження якісно нових підходів до планування розвитку енергетичної сфери країни, направлених на формування узгодженої загальнодержавної політики енергоефективності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

Тематика енергоефективності та енергозбереження в Україні стала предметом дослідження багатьох провідних вітчизняних вчених та науковців, що зумовлено актуалізацією проблематики формування нових підходів до енергетичної безпеки країни. Так, це питання досліджували: В.М. Геєць, М.В. Гнідий, П.Ф. Гожик, А.А. Долінський, Д.В. Зеркалов, І.М. Карпа, Ю.П. Корчевий, Є.І. Крижанівський, М.М. Кулик, В.Е. Лір, Л.М. Лобанова, В.А. Маляренко, Ю.М. Мацевитий, В.В. Микитенко, Б.Є. Патон, Г.Г. Півняк, Б.С. Стогній, О.М. Суходоля, А.К. Шидловський та інші.

На сьогодні, крім наукової спільноти, дослідженням проблематики розвитку енергетичного сектору України займаються фахівці провідних міжнародних установ та проектів міжнародної технічної допомоги, що спеціалізуються на тематиці енергоефективності, зокрема Світовий банк (World Bank), Німецьке товариство технічного співробітництва (GIZ), Північна Екологічна Фінансова Корпорація (Nordic Environment Finance Corporation), Європейський банк реконструкції та розвитку (European Bank for Reconstruction and Development), Агентство Сполучених Штатів Америки з міжнародного розвитку (United States Agency for International Development) та інші.

Незважаючи на значну кількість наукових праць та спеціалізованих аналітичних звітів з досліджуваної тематики, додаткового висвітлення потребує проблематика

якісного оновлення підходів до планування в енергетичній сфері як важливого інструменту державної, регіональної та місцевої політики енергоефективності.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є ретроспективне дослідження імперативних підходів до процесу планування в енергетичній сфері України в контексті реалізації державної, регіональної та місцевої політики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

За даними досліджень Світового банку [1], Україна входить в десятку найбільш енергоємних економік світу. Рівень енергоефективності України визнано одним із найнижчих серед країн регіону Європи та Центральної Азії [1].

Таким чином, концептуальна перебудова підходів до процесів планування, фінансування та управління на державному, регіональному та місцевому рівнях у сфері енергоефективності має визначальний вплив на сталість результатів розвитку держави в цілому.

Перші кроки із впровадження комплексної державної політики у сфері енергоефективності були здійснені у 1994 році із прийняттям Закону України "Про енергозбереження" [2], що, своєю чергою, сприяло схваленню Кабінетом Міністрів України у 1997 році двох загальнонаціональних програм з енергозбереження:

— Комплексної державної програми з енергозбереження України [3];

— Програми державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики України [4].

15 березня 2006 року Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням № 145-р затвердив Енергетичну стратегію України на період до 2030 року, яка 24 липня 2013 року була винесена на перезатвердження внаслідок визнання її завдань експертами у галузі енергоефективності, громадськістю, міжнародними та донорськими організаціями недосяжними [5; 6]. Відтак, нова редакція стратегії передбачає "впровадження комплексних програм підвищення енергоефективності для зниження питомого споживання енергоресурсів в економіці на 30—35% до 2030 року" з метою приведення енергоємності ВВП України до рівня країн Європейського Союзу та підвищення рівня енергетичної незалежності [6].

Крім того, у 2010 році Постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Державну цільову економічну програму енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010—2016 роки [7]. Цей програмний документ також спрямований на наближення енергоємності ВВП України до стандартів Європейського Союзу, а саме: передбачено зменшення енерговитрат на виробництво кожної одиниці валового внутрішнього продукту за зваженим паритетом купівельної спроможності у порівнянні з 2008 роком на 20% для посилення конкурентоспроможності української економіки. В тому числі передбачено збільшення частки відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива у 2015 році не менш ніж на 10%.

У Стратегії національної безпеки України, затвердженій Указом Президента України № 105/2007 від 12.02.2007 р. [8], проблематику низької ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів та повільних темпів впровадження новітніх технологій визнано як одну із причин загроз енергетичній, а відтак, і національній безпеці України. Саме тому питання підвищення ефективності

використання паливно-енергетичних ресурсів, впровадження енергозберігаючих технологій, розвиток виробництва та використання альтернативних джерел енергії віднесено до ключових завдань політики національної безпеки у внутрішній сфері.

Разом із спробою реформування загальнодержавної енергетичної політики через прийняття вищезгаданих стратегічних та програмних документів, проводилась робота щодо розроблення та впровадження окремих галузевих та регіональних програм з підвищення енергоефективності. Так, за дорученням Кабінету Міністрів України (розпорядження № 1567-р від 17.12.2008 р.) [9], профільними міністерствами та відомствами було розроблено спеціалізовані секторальні галузеві програми підвищення енергоефективності, пріоритетом яких вбачалось зменшення енергоємності валового внутрішнього продукту. Зокрема були розроблені:

— Галузева програма підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів в агропромисловому комплексі на 2010—2014 роки (Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України № 357 від 25.06.2010 р.).

— Галузева програма енергоефективності та енергозбереження у житлово-комунальному господарстві на 2010—2014 роки (Наказ Міністерства житлово-комунального господарства України № 352 від 10.11.2009 р.).

— Галузева програма підвищення енергоефективності у будівельній галузі на 2010—2014 роки (Наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України № 257 від 30.06.2009 р.).

— Галузева програма підвищення енергоефективності Мінпаливенерго на 2010—2014 роки (Наказ Міністерства палива та енергетики України № 365 від 20.07.2009 р.).

— Галузева програма підвищення енергоефективності вугледобувних підприємств на 2010-2014 роки (Розпорядження Міністерства вугільної промисловості України № 19-р від 20.05.2009 р.).

— Галузева програма підвищення енергоефективності у сферах транспорту та зв'язку на 2010—2014 роки (Рішення Колегії Міністерства транспорту та зв'язку України № 18 від 17.09.2009 р.).

— Програма підвищення енергоефективності галузі "Геологія і розвідка надр" на 2010—2014 роки (Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України № 549 від 22.10.2009 р.).

— Галузева програма підвищення енергоефективності Міноборони на 2010—2014 роки (Наказ Міністерства оборони України № 487 від 25.09.2009 р.).

— Галузева програма підвищення енергоефективності Мінпромполітики на період до 2017 року (Наказ Міністерства промислової політики України № 152 від 25.02.2009 р.).

— Галузева програма підвищення енергоефективності Держводагентства на 2010-2014 роки (Наказ Державного агентства водних ресурсів України № 10 від 01.03.2010 р.).

— Галузева програма підвищення енергоефективності Укравтодору на 2010—2015 роки (Наказ Державного агентства автомобільних доріг України № 13 від 20.01.2010 р.).

— Галузева програма підвищення енергоефективності економіки України шляхом впровадження інновацій на 2010—2014 роки (Наказ Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України № 49 від 25.09.2009 р.).

— Галузева програма підвищення енергоефективності підприємствами, установами та закладами Держком-

лісгоспу України на 2010—2015 роки (Наказ Державного агентства лісових ресурсів України № 293 від 27.09.2010 р.).

— Галузева програма підвищення енергоефективності Держкомтелерадіо на 2010—2014 роки (Наказ Державного комітету телебачення і радіомовлення України № 359 від 17.12.2010 р.).

— Програма підвищення енергоефективності Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України" на 2010—2014 роки (Наказ Міністерства палива та енергетики України № 219 від 23.04.2009 р.) [10, с. 29—30].

Як видно з переліку, більшість галузевих програм були затверджені на період до 2014 року та станом на сьогодні не були пролонговані.

Що стосується питання розробки програм з енергоефективності на регіональному рівні, то відповідно до вимог Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів" [11], Кабінетом Міністрів України було затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2015 року [12], на виконання якої передбачалась розробка регіональних програм енергоефективності [13]. Зауважимо, що відповідні програми підвищення енергоефективності були розроблені всіма регіонами України.

За результатами аналізу звітів по виконанню вищенаведених програм, необхідно зазначити, що в цілому їх реалізація мала доволі низький відсоток виконання, що насамперед пов'язано з їх неналежним фінансуванням.

Подальшим значним поштовхом до зміни ситуації, що склалася із формуванням загальнодержавної політики в енергетичному секторі, а також із питанням реалізації державних, галузевих та регіональних програм, повинна стати прийнята Національна стратегія сталого розвитку України, затверджена Указом Президента України "Про Стратегію сталого розвитку "Україна — 2020" № 5/2015 від 12.01.2015 р. [14], та відповідний План заходів щодо її впровадження, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України № 213-р. від 04.03.2015 р. [15]. У тексті цих документів зазначено, що "основними засадами (стратегією) державної енергетичної політики України на період до 2020 року є зниження енергоємності валового внутрішнього продукту (на 20 відсотків до кінця 2020 року) шляхом забезпечення впровадження 100 відсотків обов'язкового комерційного обліку споживання енергії та палива, переходу до використання енергоефективних технологій та обладнання, зокрема через механізм залучення енергосервісних компаній, реалізації проектів з використанням альтернативних джерел енергії, а також прийняття Національного плану дій з енергоефективності до 2020 року" [14; 15]. В контексті задекларованих цілей, слід зауважити, що ситуація, яка на сьогодні склалася з комерційним обліком енергетичних ресурсів в Україні, залишає бажати кращого. Так, за I півріччя 2015 року, згідно із даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [16] фактичний рівень оснащення будинків побутовими засобами обліку залишається доволі низьким (табл. 1).

Таким чином, впровадження комерційного обліку паливно-енергетичних ресурсів є пріоритетним завданням сьогодення, адже відсутність фактичного обліку споживання ресурсів не дозволяє коректно здійснювати оцінювання результативності державних, регіональних та місцевих програм в енергетичному секторі держави.

Як зазначено вище, Національна стратегія сталого розвитку України передбачає розробку Національного плану дій з енергоефективності до 2020 року. Проект розпорядження щодо затвердження цього довгоочікуваного документу був схвалений на засіданні Кабінету Мі-

ністрів України 25 листопада 2015 року Проектом плану передбачено досягнення 9% зменшення споживання паливно-енергетичних ресурсів у 2020 році від середнього показника внутрішнього енергоспоживання за період з 2005 року по 2009 рік. Також передбачено і проміжну мету — скорочення рівня енергоспоживання на 5% до 2017 року. Важливим моментом є те, що Національний план дій з енергоефективності розглядає секторальне скорочення енергоспоживання внаслідок впровадження енергоефективних заходів, зокрема розглядається побутовий сектор, сектор послуг, сектор промисловості та сектор транспорту. Серед основних заходів, що пропонуються до впровадження, виділено наступні: комплексна термо-модернізація будівель, новітнє будівництво відповідно до європейський стандартів, запровадження енергетичної сертифікації будівель із встановленням мінімальних вимог до їх енергоефективності, проведення енергоаудитів та впровадження систем енергетичного менеджменту у зазначених секторах тощо. В секторі транспорту пропонується адаптація стандартів палива та технологій його застосування до європейського рівня.

Необхідність прийняття Національного плану дій з енергоефективності до 2020 року пов'язана із виконанням Україною міжнародних зобов'язань, зокрема Директиви №2006/32/ЄС щодо енергетичної ефективності кінцевого використання енергії та енергетичних послуг. Окрім того, прийняття такого документу є одним із заходів щодо отримання третього траншу макрофінансової допомоги Європейського Союзу Україні.

Слід значити, що питанню належного фінансового забезпечення впровадження енергоефективних програм почала приділятися значна увага, враховуючи негативний досвід виконання попередніх програмних документів. Так, з 2014 року розпочалась реалізація Державної програми підтримки енергоефективних проектів [17] з можливістю відшкодування з боку Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України відсотків по кредитах, які населення може отримати на встановлення котлів, що працюють на альтернативних видах палива. У 2015 році ця підтримка була поширена на відшкодування відсотків по кредитах на заходи з утеплення житла (відшкодовується від 40 до 70% від суми кредиту, яка надана на придбання енергоефективних матеріалів та обладнання, але не більше ніж 14 000,00 грн. в розрахунку на одну квартиру багатоквартирного будинку за одним кредитним договором). Також прийнято рішення щодо продовження Державної програми підтримки населення і на 2016 рік.

Окрім вищезазначеного, у квітні 2015 року прийнято Закон України "Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації" № 327-VIII [18]. Цей Закон встановлює правові та економічні засади щодо впровадження механізму енергосервісного контрактингу для підвищення енергетичної ефективності об'єктів державної та комунальної власності. Одночасно прийнято Закон України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації" № 328-VIII [19]. Завдяки прийнятим законодавчим актам, установи, що мають бюджетне фінансування, зможуть укладати енергосервісні договори на реалізацію енергоефективних заходів з використанням механізму ЕСКО.

Окремо слід також зауважити, що, крім напряму щодо вдосконалення енергоефективної політики, активізувалась

Таблиця 1. Рівень оснащення житлових будинків побудинковими засобами обліку за I півріччя 2015 року

Різновиди засобів обліку	Рівень оснащення житлових будинків побудинковими засобами обліку	
	Кількість будинків, шт.	%
Холодна вода	41 321	28,6
Гаряча вода	6 247	15,9
Теплова енергія	29 906	34,7

робота щодо розбудови потенціалу відновлюваної енергетики. Розпорядженням Кабінетом Міністрів України № 902-р від 01.10.2014 р. затверджено Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року [20]. Планом передбачена індикативна ціль щодо частки енергії з відновлюваних джерел у валовому кінцевому обсязі енергоспоживання у 2020 році на рівні 11%.

Як вже зазначалось вище, найбільшими споживачами паливно-енергетичних ресурсів є міста — вони споживають від близько 80% загальної виробленої енергії, продаючи при цьому приблизно 70% викидів CO₂. Тому питання планування у сфері енергоефективності на місцевому рівні є одним із важливих елементів успішної реалізації загальнодержавної політики у енергетичній сфері, оскільки зменшення споживання паливно-енергетичних ресурсів у кінцевого споживача позитивно вплине на відповідні показники енергоефективності регіонів та держави в цілому. Не слід також у цьому випадку виключати і екологічний аспект, адже, до прикладу, в Європі на даний час встановлено набір із трьох кліматично-енергетичних цілей до 2020 року, що передбачає: скорочення на 20% викидів парникових газів, збільшення на 20% використання відновлюваних джерел енергії, а також досягнення 20% економії паливно-енергетичних ресурсів. Можливість зменшення кількості викидів CO₂ необхідно розглядати як одну з пріоритетних цілей сьогодення, враховуючи сучасні негативні тенденції щодо зміни клімату.

Аналізування ситуації із енергетичним плануванням у містах України показує, що доволі часто воно обмежується лише розробкою програм енергозбереження в певній галузі, або проблематика енергетичного сектору міста розглядається лише в контексті загальноміських програм, наприклад, програми соціально-економічного розвитку міста чи програми реформування її житлово-комунальної сфери. Зазвичай такі програмні документи мають ряд суттєвих недоліків, зокрема вони охоплюють лише певну галузь міста і не узгоджуються з подібними міськими програмами в інших галузях, не мають чітких цілей, а також результируючих показників ефективності їх виконання. До того ж, рівень фінансування міських програм, а отже, і відсоток їх виконання, також викликає багато запитань щодо ефективності планування енергетичної політики на місцевому рівні.

Відтак, у цьому контексті необхідно запроваджувати системний підхід до використання механізмів планування на місцевому рівні шляхом розроблення комплексних програм енергоефективності в державі. Розуміючи необхідність такого підходу, деякі міста України розпочали використовувати кращий міжнародний досвід в енергетичній сфері, в тому числі і досвід країн Європейського Союзу. Так, у 2008 році в рамках Пакету ініціатив ЄС з питань клімату й енергетики, Європейська комісія започаткувала програмну ініціативу "Угоду мерів" (Covenant of Mayors) [21] для заохочення й підтримки зусиль місцевих та регіональних органів влади, які беруть на себе добровільні зобов'язання підвищувати рівень енергоефектив-

Таблиця 2. Перелік міст-підписантів "Угоди мерів", що розробили плани дій сталого енергетичного розвитку

Назва міста	Дата прийняття ПДСЕР	Відсоток скорочення CO ₂	Назва	Дата прийняття ПДСЕР	Відсоток скорочення CO ₂
Вознесенськ	01.10.2010	33%	Глиняни	14.03.2014	25%
Кам'янець-Подільський	29.04.2011	37%	Мена	18.03.2014	20%
Первомайськ	27.05.2011	22%	Бердянськ	17.04.2014	20%
Долина	26.06.2011	21%	Прилуки	24.04.2014	20%
Львів	14.07.2011	21%	Нововолинськ	29.04.2014	33%
Луцьк	26.09.2012	20%	Короп	08.08.2014	21%
Славута	25.01.2013	34%	Новояворівськ	21.08.2014	20%
Кривий Ріг	27.03.2013	24%	Кам'янка-Бузька	26.08.2014	21%
Новоград-Волинський	25.04.2013	20%	Гола Пристань	28.08.2014	30%
Ковель	25.04.2013	20%	Рівне	18.12.2014	20%
Славутич	24.05.2013	27%	Маріуполь	30.12.2014	20%
Вінниця	21.06.2013	24%	Чернігів	15.01.2015	23%
Євпаторія	23.08.2013	20%	Біляївка	23.01.2015	20%
Самбір	27.08.2013	20%	Дубно	20.02.2015	21%
Черкаси	24.09.2013	27%	Херсон	20.02.2015	20%
Миргород	22.11.2013	26%	Житомир	11.03.2015	21%
Тернопіль	29.11.2013	20%	Краматорськ	22.04.2015	39%
Жмеринка	20.12.2013	21%	Чугуїв	29.05.2015	20%
Івано-Франківськ	06.02.2014	20%	Мелітополь	30.07.2015	20%
Жовква	25.02.2014	22%	Чернівці	31.07.2015	21%
Конотоп	26.02.2014	20%	Бердичів	18.08.2015	21%
Великі мости	04.03.2014	22%	Щорс	20.08.2015	20%
Українка	13.03.2014	27%			

ності та нарощувати потенціал використання відновлюваних джерел енергії на своїх територіях. Керуючись цими зобов'язаннями, міста-підписанти Угоди мерів прагнуть скоротити не лише рівень споживання енергетичних ресурсів, але й викиди CO₂ щонайменше на 20% до 2020 року, сприяючи, таким чином, ефективному розвитку екологічно-орієнтованої економіки та підвищенню якості життя населення. Завдяки Угоді мерів, установи Європейського Союзу зробили безпрецедентний крок у безпосередньому залученні місцевих органів влади, тим самим визнаючи їхню важливу роль у досягненні амбітних цілей у галузі енергетики й збереження клімату [21].

В Україні цей процес активізувався у 2010 році, коли перші міста України підписали Угоду мерів. На сьогодні, за даними офіційного сайту "Угоди мерів" [21] кількість

українських міст, що підписали Угоду Мерів, сягнула 99. Для виконання взятих на себе зобов'язань щодо скорочення споживання енергетичних ресурсів та викидів CO₂, містам необхідно розробити Плани дій сталого енергетичного розвитку (далі — ПДСЕР). Важливим моментом є те, що Угодою мерів запропонована відповідна методологія щодо розробки планів, яка дозволяє запровадити єдиний секторальний підхід до планування у енергетичній сфері міст. Плани дій сталого енергетичного розвитку можуть охоплювати фактично всі сектори, що споживають енергію у місті та відповідно продукують викиди CO₂ (зокрема, житловий сектор, бюджетний сектор, третинний сектор, сектор промисловості, сектор транспорту, сектор виробництва енергії, сектор сільського господарства тощо). Слід зазначити, що схожий сектораль-

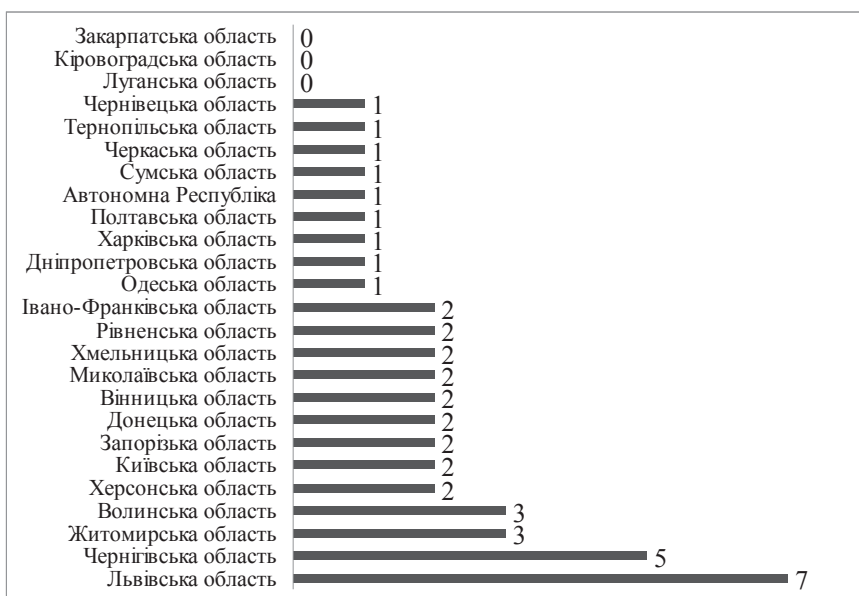

Рис. 1. Розподіл планів дій сталого енергетичного розвитку міст, розроблених в рамках виконання кліматично-енергетичних зобов'язань "Угоди мерів", в розрізі областей

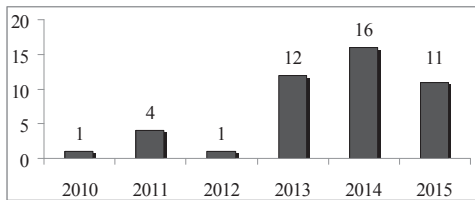

Рис. 2. Динаміка кількості планів дій сталого енергетичного розвитку міст, розроблених в рамках виконання кліматично-енергетичних зобов'язань "Угоди мерів" за 2010—2015 рр.

ний підхід запропонований і у проекті Національного плану дій з енергоефективності до 2020 року, що дозволяє говорити про можливість його інтеграції з підходами, які використовуються при написанні планів дій сталого енергетичного розвитку міст.

На сьогодні плани дій сталого енергетичного розвитку в рамках виконання кліматично-енергетичних зобов'язань "Угоди мерів", розробило 45 міст України (табл. 2).

У розрізі областей України найбільшу кількість планів дій сталого енергетичного розвитку було затверджено у містах Львівської та Чернігівської областей. Відповідно по Закарпатській, Кіровоградській та Луганській областях такі плани містами не розроблялись (рис. 1).

Починаючи з 2010 року, кількість міст, що розробили плани дій сталого енергетичного розвитку, поступово зростає (рис. 2).

Такі тенденції свідчать, що все більше міст України усвідомлюють необхідність розроблення і впровадження комплексних планів з енергоефективності та збереження клімату, які охоплюють основні галузі щодо виробництва та споживання паливно-енергетичних ресурсів у містах.

Основною проблематикою розробки та подальшої реалізації таких комплексних планів дій сталого енергетичного розвитку міст на сьогодні є: наявність та достовірність даних щодо споживання енергетичних ресурсів у обраних секторах, можливість впливу місцевих органів влади на той чи інший сектор, а також питання фінансового забезпечення задекларованих у ПДСЕР заходів.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підсумовуючи, слід зауважити, що питання формування дієвої державної політики в енергетичній сфері стоїть як ніколи гостро. В основному вона повинна бути направлена на зменшення енергоемності валового внутрішнього продукту країни та підвищення рівня енергетичної незалежності держави, враховуючи при цьому екологічні аспекти, зокрема, зменшення викидів парникових газів, підвищення рівня використання альтернативних і відновлюваних джерел енергії.

Окремим питанням необхідно розглядати удосконалення імперативних підходів до планування в енергетичній сфері та досягнення узгодженості енергетичних планів та програм на державному, регіональному та місцевому рівнях, забезпечивши при цьому їх належне фінансування.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізованні структури планів дій зі сталого енергетичного розвитку міст України та Європи з використанням секторального підходу.

Література:

1. Партнерство Світовий банк — Україна: Огляд програм в країні, квітень 2015 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Ukraine-Snapshot-ukr.pdf>
2. Закон України "Про енергозбереження" від 01.07.1994 р. № 74/94-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2%D1%80>
3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про Комплексну державну програму енергозбереження України" від 05.02.1997 р. № 148. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/148-97-%D0%BF>
4. Постанова Кабінету Міністрів України "Про Програму державної підтримки розвитку нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії та малої гідро- і теплоенергетики" від 31.12.1997 р. № 1505 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1505-97-%D0%BF>
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року" від 15.03.2006 р. № 145-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/145-2006-%D1%80>
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року" від 24.07.2013 р. № 1071-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-%D1%80>
7. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010—2016 роки" від 01.03.2010 р. № 243 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/243-2010-%D0%BF>
8. Указ Президента України "Про Стратегію національної безпеки України" від 12.02.2007 р. № 105/2007 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/105/2007>
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про програми підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів" від 17.12.2008 р. № 1567-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1567-2008-%D1%80>
10. Енергоефективність у регіональному вимірі: проблеми та перспективи: Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень. — Дніпропетровськ, 2014. — 78 с.
11. Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів" від 08.09.2005 р. № 2850-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/annot/2850-15>
12. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року" від 21.07.2006 р. № 1001 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF>
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про затвердження плану заходів на 2010 рік щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року" від 29.07.2009 р. № 891-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/891-2009-%D1%80>
14. Указ Президента України "Про Стратегію сталого розвитку "Україна — 2020"" від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

15. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку "Україна — 2020" у 2015 році" від 04.03.2015 р. № 213-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-%D1%80>

16. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minregion.gov.ua/>

17. Офіційний сайт Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sae.gov.ua/>

18. Закон України "Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації" від 09.04.2015 р. № 327-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/327-19>

19. Закон України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації" від 09.04.2015 р. № 328-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/328-19>.

20. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року" від 01.10.2014 р. № 902-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/902-2014-%D1%80>

21. Офіційний сайт Угоди мерів. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uhodameriv.eu/index_uk.html

References:

1. Partnership World Bank — Ukraine (2015). [Program report], available at: <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Ukraine-Snapshot-ukr.pdf>

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (1994), The Law of Ukraine "On Energy Conservation", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2-%D1%80> (Accessed 01 July 1994).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (1997), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Complex Government program for energy efficiency in Ukraine"", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/148-97-%D0%BF> (Accessed 05 February 1997).

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (1997), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the program of government support for the development of alternative and renewable energy sources and small hydro and thermal power"", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1505-97-%D0%BF> (Accessed 31 December 1997).

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Energy Strategy of Ukraine till 2030"", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/145-2006-%D1%80> (Accessed 15 March 2006).

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Energy Strategy of Ukraine till 2030"", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-%D1%80> (Accessed 24 July 2013).

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2010), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the State target-oriented economic program for energy efficiency and development of energy production sector from renewable energy sources and alternative fuels for the years 2010—

2016"", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/243-2010-%D0%BF> (Accessed 01 March 2010).

8. President of Ukraine (2007), "Decree of the President of Ukraine "On the Strategy of National Security of Ukraine"", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/105/2007> (Accessed 12 February 2007).

9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2008), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On programs for improving energy efficiency and reducing energy consumption"", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1567-2008-%D1%80> (Accessed 17 December 2008).

10. National Institute for Strategic Studies (2014), "Energy efficiency in the regional dimension: problems and prospects" [Analytical report], Dnipropetrovsk, Ukraine.

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), The Law of Ukraine "On stimulating regional development", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/annot/2850-15> (Accessed 08 September 2005).

12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the State Regional Development Strategy for the period until 2015"", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF> (Accessed 21 July 2006).

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2009), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the action plan for 2010 in order to implement the National Strategy for Regional Development until 2015"", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/891-2009-%D1%80> (Accessed 29 July 2009).

14. President of Ukraine (2015), "Decree of the President of Ukraine "On the strategy of sustainable development "Ukraine — 2020"", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (Accessed 12 January 2015).

15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the action plan to implement the Programme of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Strategy for Sustainable Development "Ukraine-2020" in 2015"", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-%D1%80>. (Accessed 04 March 2015).

16. The official website of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine, available at: <http://minregion.gov.ua/>

17. The official website of the State Agency on Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine, available at: <http://sae.gov.ua/>

18. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On the introduction of new investment opportunities to guarantee the rights and legitimate interests of businesses for massive energy modernization", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/327-19> (Accessed 09 April 2015).

19. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On Amendments to the Budgetary code of Ukraine on introduction of new investment opportunities to guarantee the rights and legitimate interests of businesses for massive energy modernization", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/328-19> (Accessed 09 April 2015).

20. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "About the National Action Plan on renewable energy for the period till 2020"", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/902-2014-%D1%80> (Accessed 01 October 2014).

21. The official website of the Covenant of Mayors, available at: http://www.uhodameriv.eu/index_uk.html

Стаття надійшла до редакції 08.12.2015 р.